



COMMENT: KNOWLEDGE-BASED DIALOGUE

Media Literacy and Democracy Education for Societal Resilience 19.9.2025

Mikko Puustinen, University of Helsinki

Erimielisten tila

*Vaikeiden aiheiden
käsittely opetuksessa*

Toimittaneet

Mikko Puustinen

Jenni Marjokorpi

Janne Sääntti

Gaudeamus

Johdanto: tieto, dialogi ja demokratia 9

Mikko Puustinen & Jenni Marjokorpi

1. Järjen ja tunteiden vuoropuhelu opetuksessa 36

Jan Löfström

NÄKÖKULMA: POLIITTISET TUNTEET KOULUSSA 52

Sonja Helkala

2. Tiedeskeptisyys ja toisinajattelijan kohtaaminen:
tapausesimerkinä evoluution opetus 55

E. V. Rope Kojonen

3. Turvalliset tilat, erimielisyys ja tiedolliset paheet 75

Olli-Pekka Vainio

NÄKÖKULMA: MILLAINEN TILA YLIOPISTO ON VAIKEISTA

AIHEISTA PUHUMISELLE? 92

Jenni Marjokorpi & Mikko Puustinen

4. Turvallinen tila taiteen korkeakoulutuksessa 95

Lauri Väkevä & Katja Thomson

5. Kaunokirjallisuuden opetus ja kiistanalaiset
teosvalinnat 111

Jenni Marjokorpi, Ulla Karvonen & Liisa Tainio

NÄKÖKULMA: PAKOLAISUUDEN KÄSITTELY KOULUSSA 131

Maria Petäjäniemi & Mervi Kaukko

6. Menneisyyden tehtävä ei ole miellyttää 133

Mikko Puustinen & Jukka Rantala

7. Maailmakeskeinen kasvatusteknisten
kohtaamisen tukena 152

*Marjaana Kavonius, Essi Ikonen, Raili Keränen-Pantsu,
Silja Lamminmäki-Vartia, Salla Poulter & Niina Putkonen*

NÄKÖKULMA: LAPSEN SURU JA SUREMISEN KULTTUURITSET

KÄYTÄNNÖT KASVATUSYHTYISÖISSÄ 174

Annukka Pursi, Salla Poulter & Lasse Lipponen

8. Retoriikka demokratiaa rakentamassa 177

Mika Hietanen

NÄKÖKULMA: LUOKKAHUONEISSA 200

*Jenni Marjokorpi, Mikko Puustinen, Raili Keränen-Pantsu,
Essi Ikonen & Silja Lamminmäki-Vartia*

9. Epilogi: terveellisiä etäisyyksiä 209

Janne Sääntti, Jenni Marjokorpi & Mikko Puustinen



WHICH ARE TOPICS DIFFICULT?

- (deep) disagreements that stir emotions, often connected to identities
 - Politics, worldview, values, beliefs
- Context-specific: Changes in societal values and the mainstreaming of different views
- Difficult topics in present day Finland reflect sociocultural divisions:
 - multiculturalism, immigration
 - climate change
 - sexuality



Mitkä ovat vaikeita aiheita yliopistolla?

MIKKO PUUSTINEN & JENNI MARJOKORPI

Länsimaissa on viime vuosina havahduttu keskustelukulttuurin heikentymiseen. Tähän ovat vaikuttaneet yhteiskunnallinen polarisaatio ja muuttuvat käsitykset sallitun kielenkäytön tavoista. Artikkelissa tarkastellaan, millaisia keskustelunaiheita suomalaiset yliopisto-opiskelijat pitävät vaikeina. Yhteiskunnallisesti kiistaa aiheuttavat kysymykset ovat vaikeita myös yliopistolla.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Demokratian ihanteisiin kuuluu, että yhteisistä asioista keskustellaan erimielisyydestä huolimatta. Demokraattinen yhteiskunta vahvistuu, jos kansalaisilla on mahdollisuus kuvitella vaihtoehtoisia tulevaisuuksia, keskustella tietoon perustuen ja rakentaa yhteiskuntaa yhdessä (Alhonen 2016; Eskelinen 2019). Tällaista keskustelua vaikeuttaa affektiivinen eli sosiaalisiin identiteetteihin kytkeytyvä polarisaatio, joka näyttää lisääntyneen Suomessa (Isotalo ym. 2021). Kehityksen taustalla voi nähdä ainakin sosiaalisen median vaikutuksen, sosiokulttuuristen tekijöiden korostumisen politiikassa sosioekonomisten tekijöiden sijaan, sukupolvien välisen eron sekä identiteettien politisoitumisen (esim. Saarinen 2022).

Sosiokulttuurisesti polarisoivat aiheet ovat usein identiteetteihin kytkeytyviä ja leimaaville tulkintoille alttiita (Saarinen 2022), minkä vuoksi niistä ei ole helppoa keskustella. Tällaisia aiheita kutsumme vaikeiksi aiheiksi. Monet vaikeat aiheet ovat myös kiistanalaisia eli "aiheita, jotka herättävät voimakkaita tunteita ja jakavat mielipiteitä yhteisöjen sisällä ja yhteiskunnassa" (Euroopan neuvosto 2017, 9). Kiistanalaiset aiheet ovat kontekstisidonnaisia: esimerkiksi Italias-

sa kiistoja aiheuttanut krusifiksien pito koulujen seinillä ei ole noussut Suomessa tunteikkaaksi kiistakapulaksi.

Yhdysvalloissa on viime vuosina todistettu keskustelukulttuurin tulehtumista, jossa halu kuunnella erimielisiä on romahtanut (esim. Pew Research Center 2022). Ilmiön ytimessä ovat olleet yliopistokampukset; havainnot paitsi Yhdysvalloista (esim. Lukianoff & Haidt 2018) myös esimerkiksi Saksasta (Revers & Traummüller 2019) ja Uudesta-Seelannista (Halberstadt ym. 2022) kertovat, että yhteiskunnallisen ilmapiirin jakautuminen rajoittaa aiheita, joita opetustilanteissa voidaan käsitellä. Yhtäältä keskustelun rajoja koskevissa kiistoissa on peräänkuulutettu turvallisia tiloja eli keskustelukulttuuria, jossa puheenaiheita ja kielenkäyttöä säännellään osallistujien emotionaalisen hyvinvoinnin varmistamiseksi (Flensner & Von der Lippe 2019). Toisenlaista näkökulmaa edustavat Chicagon yliopiston (2022) periaatteiden kaltaiset kannanotot, joissa nostetaan esiin yliopiston tehtävä totuuden etsijänä ja kriittisten ajattelutaitojen opettajana. Tällöin myös inhottavilta ja moraalitajun vastaisilta tuntuvia näkökulmia pitäisi käsitellä, jotta opiskelijat oppisivat argumentoimaan niitä vastaan. Kriittikittöman ajattelun ja tiedollis-moraalisen relativismin on nähty, muun muassa Hannah Arendtin (2013) ajattelua seuraten, toimivan jopa totalitarismin estäteenä.

Tässä tutkimuksessa pyrimme tarkentamaan käsitystä vaikeista aiheista suomalaisessa yliopistossa. Kysymme, mitkä aiheet ovat vaikeita yliopis-

Tutkimus on saanut rahoitusta Helsingin yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteelliseltä instituutilta (HSSH). Kiitämme professori Liisa Tainiota, professori Jukka Rantalaa ja dosentti Janne Säänttiä heidän panoksestaan aineistonkeruun suunnittelussa.



WHY CONVERSATION IS DIFFICULT?

- Political polarization
 - *politics of voice* (Lusk & Weinberg, 1994)
 - *verbal hygiene* (Cameron, 1995)
 - *cultural backlash theory of populism* (Norris & Inglehart, 2019)
 - *deep stories* (Hochschild, 2016)
- Social media and struggle for information
 - **False balances, misinformation, disinformation**
- Attempts to undermine institutional trust in schools and teachers (Puustinen & Rantala, 2023)





KNOWLEDGE-BASED DIALOGUE

- Everyone should be able to participate in the (public or classroom) discussion
- At the same time, not all ways of thinking or arguments can be considered equally valid epistemically
 - No epistocracy
 - No "knowledge of the powerful" (Muller & Young, 2019)
 - No "this is how I feel" relativism
- Democratic discussion based on knowledge
 - Corrective (scientific/academic consensus)
 - Analytical (values or ideologies, e.g. taxation)



KNOWLEDGE-BASED DIALOGUE

Traditions, ideologies, world views,
public discourses, values, norms,
parents' opinions...

**Disciplinary
knowledge
(= school subjects)**

**Everyday knowledge and
experiences**

The aim of education is to help seeing world differently. Knowledge produces capabilities and corrects false balances.

Dialogue is needed between

- Teacher and students
- Students themselves
- Disciplinary knowledge and everyday knowledge



VISION FOR DEMOCRACY EDUCATION

(TO BE PUBLISHED ON SEPTEMBER 23, 2025)

Knowledge: Reliable knowledge is the cornerstone of democracy

Education guarantees children and young people access to reliable knowledge and enables them to assess its credibility.

Education supports a constructive and knowledge-based conversation culture, which enables everyone to participate. Reliable knowledge, experiences of the learners, various social viewpoints and expectations for the future are connected in dialogic discussion.

Children and young people have a critical mind and the necessary knowledge of democracy, human rights, democratic action and political decision-making. They are also able to reflect on ways of thinking and the emotions that affect social activities.

1. KNOWLEDGE: Reliable knowledge is the cornerstone of democracy

Education guarantees children and young people access to reliable knowledge and enables them to assess its credibility. Education supports a constructive and knowledge-based conversation culture, which enables everyone to participate.

2. INTENT: Democracy is based on the intent of the people to build a functioning society

Democracy education fosters the intent to engage in deliberation with multiple perspectives, compromises and a respectful conversation culture. Children and young people want to act responsibly and sustainably and aim for common good. They commit to the democratic way of life and want to contribute to the promotion of what they consider to be important while respecting human rights.

3. INITIATIVE: Democracy is developed and maintained through initiative

Social structures and stakeholders support democratic participation and provide children and young people with genuine opportunities to participate and make a difference. Democracy is part of the structures and culture of all schools and educational institutions. Children and young people from different backgrounds have equal opportunities to participate actively in decision-making and deliberating future solutions.



REFERENCES

Cameron, Deborah (1995). *Verbal Hygiene*. Lontoo: Routledge.

Hayes, A., Glynn, C. & Shanahan, J. (2005). Willingness to self-censor: A construct and measurement tool for public opinion research. *International Journal of Public Opinion Research*, 17(3), 298–323.

Hochschild, Arlie (2016). *Strangers in Their Own Land*. New York: The New Press.

Kantola, Anu ja työryhmä (2022b). Suuren ruuvien yhteiskunta. *Kahdeksan kuplan Suomi*.

Lusk, Amy B. & Adam S. Weinberg (1994). Discussing Controversial Topics in the Classroom: Creating a Context for Learning. *Teaching Sociology* 22:4, 301–308.

Muller, J., & Young, M. (2019). Knowledge, power and powerful knowledge re-visited. *The Curriculum Journal*, 30(2), 196–214

Noelle-Neumann, Elisabeth (1974). The Spiral of Silence: a theory of public opinion. *Journal of Communication*, 24.

Norris, Pippa & Ronald Inglehart (2019). *Cultural Backlash. Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*. Cambridge University Press.

Puustinen, Mikko & Jenni Marjokorpi (2023). Mitkä ovat vaikeita aiheita yliopistolla? *Yhteiskuntapolitiikka* 88:5–6, 539–551.

Puustinen, Mikko & Jukka Rantala (2023). Politikointia koulussa – vai koululla? Opetuksen poliittisuus median uutisoinnista kummunneessa verkkokeskustelussa. *Politiikka* 65:1, 5–26.

Suojanen, Ilona, Janne Lehtonen & Arttu Saarinen (2024). *Tunteiden viemää. Affektiivinen polarisaatio ja sen yhteiskunnalliset vaikutukset*. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 263. Helsinki: Helsingin yliopisto.